

Oryginalny artykuł naukowy
Original Article

Data wpływu/Received: 3.07.2017

Data recenzji/Accepted: 25.09.2017/29.09.2017

Data publikacji/Published: 28.12.2017

Źródła finansowania publikacji: środki własne Autora

Authors' Contribution:

(A) Study Design (projekt badania)

(B) Data Collection (zbieranie danych)

(C) Statistical Analysis (analiza statystyczna)

(D) Data Interpretation (interpretacja danych)

(E) Manuscript Preparation (redagowanie opracowania)

(F) Literature Search (badania literaturowe)

DOI: 10.5604/01.3001.0010.8278

dr Joanna Wieprow^{B D F}

Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI INNOWACYJNEJ W POLSCE

THE SOURCES OF FINANCING INNOVATIVE ACTIVITY IN POLAND

Streszczenie: We współczesnej gospodarce innowacje stanowią kluczowy czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego. Sukces mają szansę osiągnąć te przedsiębiorstwa, które budują swoją przewagę konkurencyjną realizując projekty innowacyjne. Dostęp do finansowania działalności innowacyjnej stanowi jeden z ważniejszych problemów polskich przedsiębiorców. Istnieje wiele programów zarówno na poziomie krajowym, jak i finansowanych z funduszy Unii Europejskiej, dzięki którym możliwy jest rozwój innowacyjności w Polsce. Działania te mogą być podjęte w ramach realizacji projektów z Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, Programu Operacyjnego Polska Wschodnia oraz Regionalnych Pro-

gramów Operacyjnych. Ponadto przedsiębiorcy mogą wykorzystać środki dostępne z programów ramowych UE, takich jak Horyzont 2020 oraz COSME. Na poziomie krajowym, instrumenty finansowe w ramach programów wspierających innowacje, udostępniane są przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju oraz Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości.

Słowa kluczowe: innowacje, źródła finansowania, fundusze Unii Europejskiej, przedsiębiorstwa, kapitał.

Abstract: In the modern economy, innovation is a key factor in socio-economic development. Success is likely to reach those companies that build their competitive advantage by implementing innovative projects. Access to financing innovative activities is one of the most important problems of Polish entrepreneurs. There are many programs, both at national level and financed by European Union funds, thanks to the development of innovativeness in Poland is possible. This actions can be taken as part of the implementation of the projects from the Operational Program Intelligent Development, the Operational Program Eastern Poland and Regional Operational Programs. In addition, businesses can use the resources available under the EU Framework Programs, such as Horizon 2020 and COSME. At national level, financial instruments within the innovation support programs are provided by the National Research and Development Center and the Polish Agency for Enterprise Development.

Keywords: innovations, the sources of financing, European Union funds, companies, capital

Wstęp

Obecnie innowacje stanowią istotny czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego. W dobie globalizacji, wzrostu oczekiwań klientów i nasilającej się konkurencji przedsiębiorstwa, chcące utrzymać się na rynku i ukierunkowane na rozwój, są zmuszone podejmować działalność innowacyjną. Prowadzone badania zarówno na poziomie przedsiębiorstw, jak i krajowym czy międzynarodowym pokazują istotny wpływ podejmowanej aktywności innowacyjnej na kondycję poszczególnych podmiotów gospodarczych, jak też całych gospodarek. Wdrażane przez przedsiębiorstwa działania innowacyjne przynoszą im wiele korzyści, m.in. wprowadzenie na rynki nowych produktów i usług, zastosowanie nowej technologii produkcji, a w dłuższej perspektywie obniżkę kosztów, poszerzenie rynku zbytu, nadążanie za coraz bardziej wygórowanymi wymaganiami konsumentów. Ważne jest, aby w każdym kraju istniały odpowiednie mechanizmy zachęcające przedsiębiorców do zwiększania nakładów na działania badawczo-rozwojowe. Dlatego istotnym elementem rozwoju polskiej innowacyjności jest możliwość pozyskania kapitałów na ten cel i ich dostępność dla wszystkich przedsiębiorstw.

Niniejsze opracowanie obejmuje zagadnienia związane z pozyskaniem i dostępnością źródeł finansowania działalności innowacyjnej w Polsce.

Celem artykułu jest identyfikacja dostępnych źródeł finansowania działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w Polsce. Dla zrealizowania tak postawionego celu wyjaśniono pojęcia związane z innowacjami, opisano działalność innowacyjną przedsiębiorstw w Polsce, oraz wskazano dostępne źródła pozyskiwania kapitału na finansowanie projektów innowacyjnych. Opracowanie zakończone jest podsumowaniem, ze szczególnym uwzględnieniem kierunków rozwoju polskiej innowacyjności.

Artykuł napisany został w oparciu głównie o źródła internetowe, ponieważ w literaturze dotyczącej omawianej tematyki brak jest aktualnych opracowań na ten temat. Zostały wykorzystane informacje, zestawienia, statystyki i raporty umieszczone na portalach instytucji publicznych, takich jak: Ministerstwo Rozwoju, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Główny Urząd Statystyczny, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju.

1. Pojęcia związane z innowacjami

W literaturze przedmiotu można spotkać się z dużą różnorodnością w definiowaniu pojęcia innowacji. Teorię innowacji do nauk ekonomicznych wprowadził J. Szumpeter. Sformułował on również tezę, że innowacyjność przedsiębiorstw stanowi o rozwoju w większym stopniu niż kapitał. Twierdził on, że innowacja to istotna, fundamentalna lub radykalna zmiana prowadząca do nowego¹. Pojęciem tym objął²:

- wprowadzenie do produkcji wyrobów nowych lub udoskonalenie już istniejących,
- wprowadzenie nowej lub udoskonalonej metody produkcji,
- wprowadzenie nowoczesnych technologii,
- znalezienie i rozwój nowych rynków zbytu,
- wykorzystanie nowych surowców lub podzespołów,
- nowe formy organizacji przedsiębiorstwa.

W niniejszym opracowaniu przyjmuje się definicję aprobowaną przez Unię Europejską i OECD, zaprezentowaną w Podręczniku Oslo Manual. Podręcznik określa innowacje jako „wdrożenie nowego lub znacząco udoskonalonego produktu (wyrobu, usługi) lub procesu, nowej metody marketingowej lub nowej metody organizacyjnej w praktyce gospodarczej, organizacji miejsca pracy lub stosunkach z otoczeniem. Przyjęto, że minimalnym wymogiem zaistnienia innowacji jest, aby produkt, proces, metoda marketingowa lub metoda organizacyjna były nowe (lub znacząco udoskonalone) dla firmy”³.

¹ M. Krawczyk, *Finansowanie działalności innowacyjnej MŚP. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012, s. 53.

² J. Szumpeter, *Teoria rozwoju gospodarczego*, PWN, Warszawa 1960, s. 104.

³ *Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data – Oslo Manual*, OECD and Eurostat, 2005, s. 49.

Działalność innowacyjna według wspomnianego wyżej Podręcznika Oslo Manual to wszelkie działania (przedsięwzięcia) o charakterze naukowym (badawczym), technicznym, organizacyjnym, finansowym i handlowym (komercyjnym), których celem jest opracowanie i wdrożenie innowacji. Niektóre z tych działań są innowacyjne same w sobie, inne zaś mogą nie zawierać elementu nowości, lecz są niezbędne do opracowania i wdrożenia innowacji. Proces innowacyjny należy zatem rozumieć jako działanie kreatywne polegające na tworzeniu, projektowaniu i realizacji innowacji.

Istotnym pojęciem, które związane jest ze źródłami pozyskiwania funduszy na działalność innowacyjną, są nakłady. Nakłady na działalność innowacyjną zostały zdefiniowane przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) jako wszelkie wydatki niezależnie od źródeł finansowania, bieżące i inwestycyjne, poniesione w danym roku, na wszelkie rodzaje działalności innowacyjnej, na prace zakończone sukcesem (tzn. wdrożeniem innowacji), przerwane, zaniechane i niezakończone do końca roku. Obejmują one⁴:

- prace badawcze i rozwojowe (B+R) związane z opracowaniem nowych i istotnie ulepszonych produktów i procesów, wykonane przez własne zaplecze rozwojowe lub nabyte od innych jednostek,
- zakup wiedzy ze źródeł zewnętrznych (licencje, prawa patentowe),
- zakup oprogramowania – zakup i montaż maszyn i urządzeń,
- szkolenie personelu związane z działalnością innowacyjną,
- marketing dotyczący nowych lub istotnie ulepszonych produktów,
- pozostałe przygotowania do wprowadzenia innowacji produktowych lub procesowych.

Nakłady poniesione na działalność innowacyjną oraz prace badawczo-rozwojowe są jednym ze wskaźników oceny innowacyjności. Środki wydatkowane przez przedsiębiorstwa na ten cel zróżnicowane są według rodzajów działalności innowacyjnej oraz źródeł finansowania⁵.

2. Działalność innowacyjna polskich przedsiębiorstw

Aktywność innowacyjna wpływa na rozwój przedsiębiorstw oraz wyznacza ich pozycję konkurencyjną. Oznacza to, że każda firma potrzebuje innowacji nie tylko aby móc się dynamicznie rozwijać, ale także aby przetrwać w konkurencyjnym otoczeniu. Dlatego też działania innowacyjne zalicza się, obok czynności operacyjnych i zarządzania klientami, do podstawowych procesów zachodzących w przedsiębiorstwie⁶.

⁴ <http://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/765,pojecie.html> [dostęp: 5.06.2017].

⁵ *Nauka i technika w 2015 r.* Informacje i opracowania statystyczne, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016, s. 130.

⁶ M. Krawczyk, *Finansowanie działalności innowacyjnej MŚP...*, s. 65.

W Polsce działalność innowacyjna (głównie technologiczna) w większości przypadków jest prowadzona przez duże przedsiębiorstwa. Wynika to głównie z ich większych możliwości ekonomicznych w stosunku do przedsiębiorstw sektora MŚP. W Polsce, podobnie jak innych krajach unijnych, motywy podejmowania działalności inwestycyjnej przez przedsiębiorstwa są podobne. Dotyczą one głównie innowacji technologicznych. Zasadniczym celem podejmowanej działalności inwestycyjnej przez polskie przedsiębiorstwa była i jest poprawa jakości wyrobów lub usług. Na kolejnych pozycjach znalazły się: dążenie do zwiększenia asortymentu wyrobów lub usług, wejście na nowe rynki bądź też zwiększenie udziału w rynku, poprawa zdrowia lub bezpieczeństwa pracowników oraz zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko naturalne⁷.

Jak pokazują dane Głównego Urzędu Statystycznego, w latach 2013-2015 w Polsce aktywność innowacyjną wykazało 18,9 proc. przedsiębiorstw przemysłowych oraz 10,6 proc. przedsiębiorstw usługowych. Nowe lub istotnie ulepszone innowacje produktowe lub procesowe wprowadziło 17,6 proc. przedsiębiorstw przemysłowych i 9,8 proc. przedsiębiorstw usługowych. Nakłady na działalność innowacyjną poniesione w 2015 roku wyniosły 31094,1 mln zł w przedsiębiorstwach przemysłowych oraz 12640,9 mln zł w przedsiębiorstwach usługowych⁸.

W 2015 r. przedsiębiorstwa przemysłowe, podobnie jak w roku poprzednim, najwięcej środków przeznaczyły na nabycie maszyn i urządzeń technicznych, środków transportowych, narzędzi, przyrządów, ruchomości i wyposażenia. Nakłady te stanowiły 51,2 proc. wszystkich nakładów na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych. Przedsiębiorstwa usługowe najwięcej środków przeznaczyły na działalność badawczo-rozwojową – 32,7 proc. Najniższe nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych i usługowych, tak jak w poprzednim okresie badawczym, poniesione zostały na szkolenia personelu związane bezpośrednio z wprowadzaniem innowacji produktowych lub procesowych.

⁷ E. Mazur-Wierzbička, *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Małopolskiej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie” 2015, t. 26, nr 1, s. 101.

⁸ *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w Polsce w latach 2013-2015*. Informacje i opracowania statystyczne, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016, s. 9.

Tabela 1. Udział przedsiębiorstw, które wprowadziły innowacje w latach 2013-2015 w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w Polsce

Table 1. Share of companies that have introduced innovations in the years 2013-2015 in the total number of companies in Poland

Wyszczególnienie	Przedsiębiorstwa aktywne innowacyjnie	Innowacje			
		produktowe	procesowe	organizacyjne	marketingowe
	w %				
Przedsiębiorstwa przemysłowe	18,9	11,8	13,0	8,1	7,1
Przedsiębiorstwa usługowe	10,6	4,8	7,4	8,1	6,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w Polsce w latach 2013-2015*. Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa 2016.

Według danych GUS głównym źródłem finansowania nakładów na działalność innowacyjną w 2015 r., podobnie jak przed rokiem, były środki własne, które w przedsiębiorstwach przemysłowych stanowiły 62,0 proc. wszystkich poniesionych na ten cel nakładów, a w przedsiębiorstwach usługowych – 73,0 proc. Część przedsiębiorstw korzystała ze środków publicznych. Największy odsetek aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw przemysłowych, które otrzymały publiczne wsparcie na działalność innowacyjną, wystąpił w województwie małopolskim (35,6 proc.), natomiast w przypadku jednostek usługowych – w województwie świętokrzyskim (39,3 proc.)⁹.

3. Źródła finansowania działalności innowacyjnej przedsiębiorstw

Jedną z barier prowadzenia działalności innowacyjnej może stanowić brak kapitału. Jak wynika z przedstawionych danych w realizacji projektów innowacyjnych, przedsiębiorstwa korzystają w dużej mierze z kapitałów własnych. Dostępność poszczególnych źródeł finansowania uzależniona jest od szeregu czynników, takich jak forma organizacyjno-prawna, faza rozwoju, koszt kapitału czy wielkość przedsiębiorstwa. Ze względu na istotną rolę, jaką odgrywają innowacje w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju, dostępnych jest wiele publicznych programów sprzyjających innowacyjności, które mają na celu wspieranie szeroko rozumianej innowacyjności. W ostatnich latach nastąpił dynamiczny rozwój usług finansowych i pojawia się coraz więcej możliwości zdobycia pieniędzy na nowoczesne technologie, patenty oraz inne działania charakteryzujące się innowacyjnością. Obecnie

⁹ Ibidem, s. 10.

przedsiębiorcy mogą korzystać z bardzo różnorodnych instrumentów finansowych ukierunkowanych na wdrażanie innowacji, na badania i rozwój oraz na współpracę z naukowcami.

W ramach dostępnych źródeł można wyróżnić zarówno finansowanie dłużne, kapitały obce bezodsetkowe, jak i kapitały własne, które przeznaczone są na rozpoczęcie działalności oraz na rozwój działalności innowacyjnej. Pochodzą one zarówno ze środków publicznych, jak i prywatnych.

Niezwykle istotnym źródłem finansowania innowacji w Polsce są fundusze Unii Europejskiej. Środki unijne można pozyskać w ramach **Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój**, **Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO)** oraz **Programu Operacyjnego Polska Wschodnia**. Inteligentny Rozwój (PO IR) jest krajowym programem operacyjnym finansującym badania, rozwój oraz innowacje. W perspektywie 2014-2020 na ten program zostało przeznaczone 8,6 mld euro. Głównym celem POIR jest wzrost innowacyjności polskiej gospodarki. Systemowe zwiększanie nakładów na prace B+R ponoszonych przez przedsiębiorstwa ma wpłynąć na podniesienie innowacyjności gospodarki. Podejmowane w ramach programu działania skoncentrowane są głównie na wzmocnieniu powiązań między biznesem a nauką, a tym samym na zwiększeniu stopnia komercjalizacji wyników prac B+R i ich praktycznego wykorzystania w gospodarce, a także na wsparciu innowacyjności firm. Najważniejszym założeniem PO IR jest wsparcie projektów badawczo-rozwojowych realizowanych przez przedsiębiorców lub w ramach konsorcjów naukowo-przemysłowych oraz wprowadzenie wyników tych projektów na rynek.

Program realizowany jest w ramach 5 osi priorytetowych¹⁰:

- wsparcie prowadzenia prac B+R przez przedsiębiorstwa,
- wsparcie otoczenia i potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności B+R+I,
- wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach,
- zwiększenie potencjału naukowo-badawczego,
- pomoc techniczna.

O wsparcie w ramach Programu Inteligentny Rozwój występować mogą:

- przedsiębiorstwa (w szczególności MŚP),
- jednostki naukowe oraz konsorcja przedsiębiorstw i jednostek naukowych,
- instytucje otoczenia biznesu.

¹⁰ <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl> [dostęp: 7.06.2017].

Tabela 2. Działania na rzecz innowacji w ramach PO IR (2014-2020)

Table 2. Action for innovation from SG OP (2014-2020)

Poddziałanie	Charakterystyka	Alokacja	Finansowanie
3.1.3 Fundusz Pożyczkowy Innowacji	Dłużny instrument finansowy z przeznaczeniem na uruchomienie, wzrost i rozszerzenie działalności innowacyjnej dla startupów.	129,74 mln euro	Do 100% kosztów kwalifikowanych. Maksymalna kwota pożyczki – 2 mln zł
2.4.1 Scale UP – Start in Poland	Celem programu jest przyspieszenie rozwoju startupów; dedykowany dla małych i średnich przedsiębiorstw, które chcą współpracować z dużymi przedsiębiorstwami; mający na celu przygotowanie produktu lub usługi do komercjalizacji, oparty na intensywnej pracy z uczestnikami tego programu, obejmujący w szczególności wsparcie doradcze i mentorskie oraz wsparcie w formie pieniężnej, mające na celu przyspieszenie procesu stworzenia produktu lub usługi	35 mln zł	Maksymalna kwota grantu na pojedynczy projekt akceleratora – 6 mln zł (część w formie pieniężnej, część jako pakiet usług)
2.3.2 Bony na innowacje	Dofinansowanie na realizację projektu obejmującego zakup od jednostki naukowej usługi polegającej na opracowaniu nowego lub znacząco ulepszanego wyrobu, usługi, technologii bądź nowego projektu wzorniczego. Przeznaczony dla MŚP	80,67 mln euro	Do 85% kosztów kwalifikowanych
3.2.1 Badania na rynek	Wsparcie dla MŚP na wdrożenie wyników prac B+R zrealizowanych samodzielnie lub na zlecenie. Ich efektem musi być wprowadzenie na rynek nowych bądź znacząco ulepszonych produktów (towarów, usług). Produkt musi posiadać zdolność patentową	1047,89 mln euro	Część badawcza – do 45% dla małego przedsiębiorcy, do 35% dla średniego przedsiębiorcy, część doradcza – do 50%; część inwestycyjna – zgodnie z mapą pomocy regionalnej. Maksymalna kwota dofinansowania – 20 mln zł
3.2.2 Kredyt na innowacje technologiczne	Kredyt na innowacje technologiczne to instrument wsparcia dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw planujących wdrożenie innowacji technologicznych. Korzyścią dla firm jest premia technologiczna, stanowiąca częściową spłatę kredytu udzielanego przez banki komercyjne na realizację inwestycji technologicznej	422 mln euro	Maksymalna wysokość premii technologicznej – 6 mln zł Udział premii technologicznej w odniesieniu do wartości kosztów kwalifikowanych ustalany jest zgodnie z pułapami określonymi w mapie pomocy regionalnej (od 20% do 70%)

2.3.1 Proinnowacyjne usługi IOB dla MŚP	Wsparcie na rozwój i wdrożenie innowacji technologicznej, produkcyjnej lub procesowej. Usługa proinnowacyjna składa się z dwóch rodzajów pomocy: usługi wsparcia innowacji i usługi doradczej w zakresie innowacji Instytucje otoczenia biznesu (IOB) – wszelkie instytucje ułatwiające funkcjonowanie przedsiębiorstw, świadczące na ich rzecz różnego rodzaju usługi	43,58 mln euro	Dofinansowanie do 70% wartości kosztów kwalifikowalnych projektu dla przedsiębiorców, których całkowita kwota pomocy na te usługi nie przekracza 200 tys. euro dla jednego przedsiębiorcy w dowolnym trzyletnim okresie Do 50% wartości kosztów kwalifikowalnych projektu dla pozostałych przedsiębiorców
---	---	----------------	---

Źródło: opracowanie własne.

Program Polska Wschodnia 2014-2020 (PO PW) to instrument wsparcia rozwoju społeczno-gospodarczego pięciu województw: lubelskiego, podlaskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego. Jego środki – 2 mld euro z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – przeznaczone będą na rozwój innowacyjnej przedsiębiorczości oraz na ważne, z punktu widzenia spójności i dostępności terytorialnej makroregionu, inwestycje w komunikację miejską, drogi i kolej. Poniższa tabela prezentuje opis działań w ramach realizacji projektów na rzecz innowacji z PO Polska Wschodnia¹¹.

Tabela 3. Działania na rzecz innowacji w ramach PO PW (2014-2020)

Table 3. Action for innovation from EP OP (2014-2020)

Poddziałanie	Charakterystyka	Alokacja	Finansowanie
1.3.1 Wdrażanie innowacji przez MŚP	W ramach poddziałania możliwości dofinansowania podlegają projekty realizowane na terytorium makroregionu Polski Wschodniej dotyczące inwestycji początkowej i prowadzące do stworzenia innowacyjnych (przynajmniej na poziomie kraju) produktów poprzez wdrożenie (własnych lub nabytych) wyników prac B+R	100 mln euro	Maksymalna kwota dofinansowania wynosi 7 mln zł. Na pokrycie kosztów kwalifikowalnych ponoszonych na realizację projektu w ramach wydatków związanych z inwestycją początkową jest ustalana zgodnie z mapą pomocy regionalnej na lata 2014–2020.

¹¹ <https://www.polskawschodnia.gov.pl> [dostęp: 9.06.2017].

1.1.2 Rozwój startupów w Polsce Wschod- niej	W ramach poddziałania możliwości dofinansowania podlegają projekty realizowane na terytorium makroregionu Polski Wschodniej polegające na rozwoju działalności biznesowej przedsiębiorstw typu startup gotowych do wejścia na rynek z produktem przygotowanym w ramach Platformy startowej dla nowych pomysłów	140,1 mln euro	Wysokość dofinansowania wynosi 85% kwoty kosztów kwalifikowalnych i nie przekracza 800 tys. zł
1.3.2 Two- rzenie sieciowych produktów przez MŚP.	Dofinansowaniu będą podlegały projekty w zakresie tworzenia i rozwoju innowacyjnych produktów sieciowych w obszarach wpisujących się w zakres Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji wspólnych dla co najmniej dwóch województw Polski Wschodniej.	160 mln euro	Koszty realizacji inwestycji początkowej – maksymalną intensywność pomocy określa się zgodnie z mapą pomocy regionalnej. W przypadku udzielenia pomocy na usługi doradcze na rzecz MŚP – 50% kosztów kwalifikowalnych

Źródło: opracowanie własne.

Oprócz programów krajowych jest możliwość pozyskania dotacji na działalność innowacyjną w ramach wyznaczonych osi priorytetowych w Regionalnych Programach Operacyjnych wszystkich województw. Na przykład dla RPO dla województwa dolnośląskiego jest to Oś Priorytetowa 1 Przedsiębiorstwa i innowacje, zawierająca następujące cele szczegółowe:

- zwiększone urynkowienie działalności badawczo-rozwojowej,
- zwiększona aktywność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw,
- lepsze warunki dla rozwoju MŚP,
- zwiększony poziom handlu zagranicznego sektora MŚP,
- zwiększone zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP.

Obok Programów Operacyjnych Unia Europejska w latach 2014–2020 przeznacza dodatkowe środki na finansowanie innowacji w ramach programów ramowych. Należą do nich:

- Program Horyzont 2020,
- Program COSME.

Program Ramowy Unii Europejskiej **Horyzont 2020** jest największym w historii Unii programem w zakresie badań naukowych i innowacji. W latach 2014–2020 na nowatorskie badania i innowacyjne rozwiązania przeznaczone zostanie łącznie 77 028,3 mln euro. Struktura programu Horyzont 2020 została oparta na trzech zasadniczych, wzajemnie wspierających się filarach:

- doskonałość w nauce, w tym wspieranie powstałych i nowych technologii oraz udostępnianie infrastruktury badawczej;
- wiodąca pozycja w przemyśle, w tym wspieranie innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach;
- wyzwania społeczne.

COSME (*Programme for the Competitiveness of Enterprises and small and medium-sized enterprises*) to program na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw. Główne cele programu to¹²:

- wzmocnienie konkurencyjności i trwałości unijnych przedsiębiorstw, szczególnie małych i średnich,
- krzewienie kultury przedsiębiorczości, wspieranie tworzenia miejsc pracy oraz wzrostu MŚP.

Budżet programu to 2,3 miliarda euro, z czego co najmniej 60% (1,4 mld euro) zostanie przeznaczony na instrumenty finansowe.

W ramach programu COSME realizowane są cztery kierunki działań:

- poprawa dostępu do rynków, dzięki usługom Enterprise Europe Network dla przedsiębiorców,
- poprawa dostępu małych i średnich przedsiębiorstw do finansowania, dzięki instrumentom finansowym (Instrument Gwarancji Kredytowych, Instrument Kapitałowy dla Wzrostu),
- poprawa warunków dla tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw,
- promocja przedsiębiorczości i kultury przedsiębiorczości.

Dużą rolę w rozwoju innowacji w Polsce odgrywają programy realizowane przez **Narodowe Centrum Badań i Rozwoju** (NCBR). Zadaniem Centrum jest wspieranie tworzenia nowoczesnych rozwiązań i technologii zwiększających innowacyjność, a tym samym konkurencyjność polskiej gospodarki. Działalność Centrum ma służyć wzmocnieniu współpracy między polskim biznesem oraz przyczynić się do komercjalizacji efektów badań naukowych z korzyścią dla polskiej gospodarki. Cele te NCBR realizuje poprzez opracowywanie programów wsparcia badań stosowanych i prac B+R, finansowanie komercjalizacji i transferu wyników do gospodarki, a także wspieranie rozwoju młodej kadry naukowej¹³.

Jednym z programów realizowanym przez NCBR jest **INNOTECH**. Jest to program wsparcia nauki i przedsiębiorstw w zakresie realizacji innowacyjnych przedsięwzięć z różnych dziedzin nauki i branż przemysłu (ścieżka programowa In-Tech), ze szczególnym wskazaniem na obszar zaawansowanych technologii (ścieżka programowa Hi-Tech). Program skierowany jest do podmiotów podejmujących działania badawcze i prace przygotowawcze do wdrożenia wyników badań, ukierunkowane na opracowanie i wdrożenie innowacyjnych technologii, produktów

¹² <http://instrumentyfinansoweue.gov.pl/program-cosme/> [dostęp: 8.06.2017].

¹³ <http://www.ncbr.gov.pl/programy-krajowe/> [dostęp: 9.06.2017].

lub usług. Program INNOTECH ma służyć zachęceniu przedsiębiorców do inwestowania w sferę B+R oraz wzmocnieniu współpracy pomiędzy nauką i biznesem. W pierwszej kolejności środki z budżetu nauki kierowane będą do przedsiębiorców zainteresowanych i posiadających zdolność do zastosowania uzyskanych wyników badań w gospodarce oraz do jednostek naukowych.

Rozwój współczesnej gospodarki wymaga intensywnej współpracy strefy nauki z gospodarką. Kreatywność i innowacja stanowią istotny czynnik zwiększający konkurencyjność gospodarki. Dlatego powstał realizowany przez NCBR **Program Kreator innowacyjności**, który umożliwia realizację projektów wspierających szeroko rozumianą komercjalizację B+ R¹⁴. Celem programu jest zwiększenie aktywności publicznych organizacji badawczych i przedsiębiorców w zakresie komercjalizacji wiedzy, w szczególności poprzez:

- rozwój systemów komercjalizacji wyników B+R z publicznych organizacji badawczych do przedsiębiorstw,
- zintensyfikowanie w publicznych organizacjach badawczych działalności informacyjnej, edukacyjnej i szkoleniowej dotyczącej komercjalizacji wiedzy,
- promowanie przedsiębiorczości wśród studentów, absolwentów i pracowników uczelni oraz pracowników jednostek naukowych.

Kolejnym programem realizowanym przez NCBR i uzupełniającym działania na rzecz innowacyjności jest **PATENT PLUS**. Program PATENT PLUS stanowi wsparcie finansowe, ale przede wszystkim ma mobilizować do zwiększenia efektywności zarządzania własnością intelektualną poprzez patentowanie. Program został stworzony, aby zachęcić zarówno naukowców, jak i kierownictwo jednostek naukowych do występowania o prawną ochronę wyników prowadzonych przez nich badań. Głównym celem programu jest zwiększenie liczby zgłoszeń patentowych, a tym samym zwiększenie ochrony praw własności przemysłowej w Polsce, poprzez dofinansowanie lub refundowanie kosztów niezbędnych do przygotowania zgłoszenia patentowego. Pośrednio wdrożenie programu, poprzez ułatwienie pozyskiwania partnerów biznesowych, powinno skutkować intensyfikacją komercjalizacji tworzonych wynalazków.

Fundusz Pożyczkowy Wspierania Innowacji to oferowany przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości pilotażowy instrument finansowania innowacyjnych projektów, znajdujących się na wczesnym etapie rozwoju. Fundusz Pożyczkowy Wspierania Innowacji to mechanizm skierowany do dwóch grup odbiorców: bezpośredniej, w postaci młodych przedsiębiorstw (pożyczkobiorców), spełniających kryteria mikro lub małego przedsiębiorcy oraz pośredniej, w postaci inwestorów prywatnych, którzy dzięki możliwości finansowania dłużnego nowo powstających spółek mobilizowani są do inwestowania własnego kapitału. Inwestorem może być fundusz typu *venture capital* lub anioł biznesu. Fundusz Pożyczkowy Wspiera-

¹⁴ <http://www.ncbr.gov.pl/programy-krajowe/kreator-innowacyjnosci/> [dostęp: 9.06.2017].

nia Innowacji jako mechanizm wspierający współpracę między inwestorem a początkującym przedsiębiorcą pozwala na finansowanie innowacyjnych, nierzadko przełomowych projektów, które ze względu na wysokie ryzyko nie miałyby szans powodzenia poprzez zaangażowanie jedynie kapitału prywatnego. Fundusz Pożyczkowy Wspierania Innowacji został zaprojektowany w sposób umożliwiający redukcję barier, na które napotykają podmioty rozpoczynające działalność gospodarczą. Mechanizm oferowany przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości pozwala zniwelować zarówno finansowe, jak i pozafinansowe ograniczenia, typowe dla start-upów znajdujących się na bardzo wczesnym, załóżkowym etapie rozwoju.

Przedsiębiorca będący w spółce kapitałowej może ubiegać się o udzielenie pożyczki w kwocie od 200 tys. zł do 2 mln zł, a jej wysokość nie może przewyższać dwukrotności środków pozyskanych od inwestora prywatnego w drodze emisji udziałów lub akcji. 1 zł zainwestowany przez fundusz podwyższonego ryzyka typu *venture capital* bądź anioła biznesu umożliwia zatem pozyskanie przez spółkę 1 zł kapitału pożyczkowego oferowanego przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Oprocentowanie pożyczki jest stałe i wynosi 5 proc. rocznie. Fundusz dysponuje budżetem w wysokości 106 mln zł¹⁵.

Przykładem na mieszaną, publiczno-prywatną formę finansowania innowacji jest Polski Fundusz Rozwoju Ventures, który działa w formule funduszu funduszy, oferując finansowanie innowacyjnym spółkom z sektora MŚP poprzez wybranych pośredników finansowych, np. fundusze *venture capital* lub aniołowie biznesu. Środki przeznaczone na innowacyjne przedsięwzięcia pochodzić będą z funduszy europejskich (Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020) oraz środków prywatnych zapewnionych przez wybranych pośredników finansowych. Obecnie PFR Ventures wdraża fundusze dedykowane innowacyjnym MŚP znajdujących się na różnych etapach rozwoju, zaczynając od najwcześniejszej fazy (*pre-seed*), fazy załóżkowej (*seed*), poprzez pierwsze wdrożenia (*early stage*), aż po fazę wzrostu i ekspansji. Na przykład dla przedsiębiorstw na najwcześniejszym etapie rozwoju przeznaczony jest program PFR Starter FIZ, z budżetem 782 mln zł¹⁶. W kontekście działalności innowacyjnej przedsiębiorstw warto wspomnieć o rozwiązaniach podatkowych obowiązujących w Polsce. Od 1 stycznia 2016 r. wprowadzono dla przedsiębiorców możliwość dodatkowego odliczenia od podstawy opodatkowania wydatków poniesionych na działalność badawczo-rozwojową, czyli tzw. **ulgę na badania i rozwój** (ulga B+R)¹⁷. Ulga pozwala na osiągnięcie realnych korzyści finansowych wszystkim przedsiębiorcom prowadzącym działalność badawczą bez względu na branżę, w której funkcjonują. Warunkiem skorzystania z ulgi B+R

¹⁵ <http://www.parp.gov.pl> [dostęp: 9.06.2017].

¹⁶ <https://www.pfrventures.pl> [dostęp: 10.06.2017].

¹⁷ Ustawa z dnia 25 września 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem innowacyjności, Dz.U. 2015, poz. 1767.

jest poniesienie wydatków mieszczących się w ustawowo zdefiniowanej działalności badawczo-rozwojowej. Działalność badawczo-rozwojowa oznacza działalność twórczą obejmującą badania naukowe lub prace rozwojowe, podejmowaną w sposób systematyczny w celu zwiększenia zasobów wiedzy oraz wykorzystania zasobów wiedzy do tworzenia nowych zastosowań.

Podsumowanie

Według raportu *The Global Innovation Index* z 2016 r. określającym poziom innowacyjności Polska zajęła 39 miejsce na świecie (na 128 sklasyfikowanych krajów) oraz 27 wśród krajów UE (niższy poziom innowacyjności w UE miały Grecja i Rumunia). W rankingu zestawiono także kraje pod względem efektywności innowacji (*efficiency ratio*). Wskaźnik ten pokazuje sensowność nakładów na innowacje w stosunku do ich efektów. Pod tym względem Polska uplasowała się dopiero na 66 pozycji¹⁸. Z powyższych danych wynika, że w zakresie innowacyjności w Polsce jest jeszcze wiele do zrobienia

Polskie przedsiębiorstwa mają ogromny potencjał, by tworzyć i opracowywać innowacyjne rozwiązania znane na całym świecie. Istnieje coraz większa świadomość podejmowania działalności innowacyjnej, co widoczne jest chociażby w celach strategicznych przedsiębiorstw. Coraz więcej firm podejmuje działalność w obszarach badawczo-rozwojowych. Przejawia się to w ich nowych, innowacyjnych produktach, oferowanych usługach i modelach biznesowych. Ponadto coraz więcej przedsiębiorstw dostrzega w tworzeniu innowacyjnych i unikatowych rozwiązań szansę na konkurencyjność oraz zdobycie nowych, zagranicznych rynków. Z drugiej jednak strony istnieje wiele utrudnień w rozwijaniu działalności innowacyjnej. Mimo tak szerokiej palety możliwości pozyskania środków finansowych dla przedsiębiorstw, nadal istnieje szereg czynników stanowiących bariery w realizacji projektów innowacyjnych przez polskie przedsiębiorstwa. Aby uzyskać dofinansowanie, należy spełnić określone warunki, które mogą stanowić istotne ograniczenie w dostępie do kapitału. Ponadto dla wsparcia finansowego innowacji niezbędne jest stworzenie odpowiedniego zaplecza instytucjonalno-systemowego, prawnego czy edukacyjnego. Należy tu podkreślić znaczenie odpowiedniej edukacji przedsiębiorców w zakresie korzyści, jakie można osiągnąć dzięki inwestowaniu w działalność badawczo-rozwojową, ponieważ rozwój sektora nowych technologii ściśle powiązany jest z nakładami na badania i rozwój. Z pewnością czynnikami, które motywują przedsiębiorców do podjęcia działań na rzecz innowacyjności, są korzystne przepisy prawne, zwiększenie możliwości pozyskania bezzwrotnego finansowania, perspektywa współpracy z naukowcami oraz szybki zwrot z zainwestowanych nakładów.

¹⁸ S. Dutta, B. Lanvin, S. Wunsch-Vincent (ed.), *The Global Innovation Index 2016. Winning with Global Innovation*, Cornel University, INSEAD, WIPO, 2016.

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, polscy przedsiębiorcy mają obecnie narzędzia do skutecznego wprowadzania innowacyjnych rozwiązań. Dostępnych jest wiele źródeł finansowania działalności innowacyjnej na każdym etapie rozwoju przedsiębiorstwa. Istnieje również możliwość uzyskania usług doradczych z zakresu innowacji. Zachętą jest także ulga na badania i rozwój. Powstaje coraz więcej możliwości współpracy biznesu z nauką. Należy jednak zwrócić szczególną uwagę na takie aspekty jak wzrost nakładów na badania i rozwój, pogłębianie współpracy przedsiębiorców i naukowców oraz wpisanie strategii innowacyjnych w długoterminne strategie biznesowe firm.

Identyfikacja źródeł finansowania działalności innowacyjnej oraz ich dostępności dla polskich przedsiębiorstw może stanowić podstawę do dalszych rozważań w tym zakresie. Jako jedną z barier rozwoju innowacyjności często podaje się brak dostępu do informacji o możliwych źródłach finansowania. Dlatego takie zbiorcze zestawienie może być pomocne w podnoszeniu wiedzy na ich temat, co może skutkować większym wykorzystaniem kapitałów na działalność innowacyjną przez przedsiębiorstwa. Naturalną konsekwencją dokonanej analizy wydaje się być zgłębienie, w jakim zakresie i w jakiej wysokości omówione źródła są przez polskie przedsiębiorstwa wykorzystywane oraz w jaki sposób przyczyniają się one do podnoszenia innowacyjności w Polsce. Istotne również jest to, jakie przyjmowane są kryteria wyboru danego źródła finansowania.

Bibliografia

- Dutta S., Lanvin B., Wunsch-Vincent S. (ed.), *The Global Innovation Index 2016. Winning with Global Innovation*, Cornel University, INSEAD, WIPO, 2016.
- Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w Polsce w latach 2013-2015. Informacje i opracowania statystyczne, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016.
- <http://instrumentyfinansoweue.gov.pl/program-cosme>
- <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/>
- <http://www.ncbr.gov.pl>
- <http://www.parp.gov.pl>
- <https://www.pfrventures.pl>
- <https://www.polskawschodnia.gov.pl>
- Krawczyk M., *Finansowanie działalności innowacyjnej MŚP. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012.
- Mazur-Wierzbicka E., *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Małopolskiej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie” 2015, t. 26, nr 1.
- Nauka i technika w 2015 r.* Informacje i opracowania statystyczne, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016.
- Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data – Oslo Manual*, OECD and Eurostat, 2005.
- Szumpeter J., *Teoria rozwoju gospodarczego*, PWN, Warszawa 1960.

Ustawa z dnia 25 września 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem innowacyjności, Dz.U. 2015, poz. 1767.

Nota o Autorze:

Dr Joanna Wieprow – adiunkt w Instytucie Finansów i Rachunkowości w Wyższej Szkole Bankowej we Wrocławiu. W sferze zainteresowań naukowych autorki znajdują się zagadnienia związane z finansami przedsiębiorstw, w tym finansów behawioralnych, bankowością oraz pozyskiwaniem funduszy unijnych.

Author's resume:

Joanna Wieprow, PhD – Assistant Professor at the Institute of Finance and Accounting at WSB University in Wrocław. In the area of scientific interest are the issues related to corporate finance, including behavioral finance, banking and the acquisition of EU Funds.

Kontakt/Contact:

e-mail: joanna.wieprow@wsb.wroclaw.pl